

Universitätsbibliothek Wuppertal

Renati Des-Cartes Principia Philosophiae

Descartes, René

Amstelodami, 1664

Pars septima: De meritis Gisberti Voetii

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1384](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1384)

De meritis Gisberti Voetii.

P A R S S E P T I M A.

Est inquam instituti mei pericula hic ostendere, quæ ex impunitate maledicentiæ tuæ oriri possent. Ac quamvis hoc scriptum epistolari forma composuerim, non tamen illud tibi soli, sed quibuslibet aliis legendum proponam. Neque tamen profectò leges charitatis, exemplo tuo, contemno. Longe mallem te privatim posse emendari, si quæ ejus rei spes superesset: Atqui cum, ut supra vidimus, nec Magistratum nec symmystarum tuorum privatæ admonitiones & literæ quidquam hactenus apud te potuerint, nihil amplius, hac in parte, nisi per publicam reprehensionem, sperare licet; Ac quamvis ego perlibenter ab hac tædiosa descriptione abstinerem, tam necessaria tamen mihi videtur, ut eam omittere plane non possim. Non modo quia unius cujusque officium est salutem & pacem ejus regionis, in qua degit, pro modulo suo procurare; Sed etiam quia vix ullus alius est, cui fuerit tanta occasio in vitia tua inquirendi; quique liberius ea possit palam facere; ac etiam à quo eorum patefactio in meliorem partem sumi, & plus ponderis habere posse videatur. Quod mihi magna fuerit antea occasio de te inquirendi, & nunc merita tua exponendi, faciliè concedent omnes, qui scient te ab aliquot annis per impudentissimam calumniam absque ulla vel minima umbra rationis mihi summum scelerum, Atheismum scilicet, affingere voluisse, ut patet ex libellis tuis de Atheismo anno 1639 editis, de quibus actum est supra in fine quartæ partis hujus epistolæ; iamque librum injuriosum, quem Philosophiam Cartesianam vocas, & cujus ultima folia hoc ipso tempore inter scribendum accepi, si non in solidum à te scriptum (nolo enim istius gloriæ nullam partem adjutori tuo relinquere) saltem tuo jussu & tua cura typis fuisse mandatum: Cumque summam in eo libro falsissima & nullo modo probabilia de me scribendi licentiam sumpseritis; mihi
 saltem,

saltem, ut confido, libertas concedetur ea hic aperte omnibus
 exponendi, quæ de te vera esse probare possum. Et insignis illa
 maledicentia tua, qua plerique alii à te aggrediendo deterren-
 tur, mihi nullo pacto est timenda non modo quia vitam meam
 ita paravi, ac tam multis sum notus, ut nihil veri de me dici
 possit, quod nolim audire, ac nihil falsi quod non facile calu-
 mniæ convincatur; sed etiam quia jam ista Philosophia Cart. om-
 nia convitia, omnem maledicentiam, omnes artes tuas calu-
 mniandi, consumpsisti, adeò ut pauca illa, quæ de te scripseram
 in epistola ad P. Dinet, comparari possint cum linteo, quod ser-
 pentibus cicurandis offerri solet, ut admordeant; in illud enim
 omnes dentes & venenum ita deponunt, ut innoxie postea tra-
 ctari possint. Denique multæ sunt rationes, ob quas ea, quæ
 de te scribo, aliquid fortasse ponderis apud æquos lectores &
 iudices sunt habitura. Nam primo notum est, me pacis & quietis
 præ cæteris esse amantem, neminem unquam in jus vocasse,
 nemini controversiam ullam movisse, ac etiam sæpe illatas mihi
 injurias condonare quam persequi maluisse: contra autem te
 quam maxime esse contentiosum, acrem & importunum; adeo
 ut si vel minimum quid hic haberem, quod cum aliquo præ-
 textu posses arguere, statim mihi lites, quas maxime refugio,
 essent expectandæ, atque ideo me summam curam in eo esse ad-
 hibiturum, ut non modo nihil scribam, quod non sit verum sed
 insuper quod non sit indubitatum. Notum etiam est, mihi
 non solere esse ingratum, quod quis opinionibus meis contra-
 dicat, sed eos qui veritatis explorandæ causâ illas impugnant,
 hoc nomine, inter amicos à me numerari, & tantò esse grati-
 ores, quò validiores objectiones proponunt; eos autem, qui
 tantum cavillantur aut conviciantur, solere à me contemni.
 Quod utrumq; in multis re ipsa jam ostendi: nec unquã ulli alte-
 ri ex aperte calumniantibus respondi, nisi uni cui peculiarem ob
 causam respondere cogebat: unde facile credetur, me etiam
 nunc injurias à te illatas persequuturum non fuisse, nisi essent
 admodum atroces, & earum persecutio cum aliqua publica
 utilitate conjungi posset. Præterea notam est, me jam à plu-
 rimis annis has regiones ita incolere, ut nemini dubium esse
 possit

possit, quin æque bene, atque ullus indigena, erga ipsas sum affectus: ac etiam forte hoc nomine mihi aliquid prærogativæ esse tribuendum, quod non ex sorte nascendi, sed ex delectu in ipsis vivam. Cum enim, ut multi sciunt, satis commode in patria mea versarer, nec alia prorsus ratio me ad alias sedes quærendas impelleret, quam quod propter multitudinem amicorum & affinium, quorum consortio carere non poteram, minus mihi esset otii & temporis, ad incumbendum studiis, quibus oblector, & quæ aliqui persuasum habent ad commune bonum gentis humanæ prodesse posse; cumque nulla pars orbis terrarum mihi clauderetur, atque omnino nulla esset, quam non confiderem me libenter in incolam sibi nec gravem, nec forte etiam indecorum, esse recepturam, hanc præ cæteris omnibus inhabitandam delegi. Deniq; notum est, me nec esse professione Theologum, nec de ullis unquam ex istis controversiis, quæ Christianos in diversas sectas dividerunt, disputare, atque ideo liberius, quam Maresium, aliumve ex vestris Theologis, omnia, quæ de te dicenda sunt, proferre posse; ac fidem meam minus fore suspectam, quam aliorum, qui de rebus ad religionem pertinentibus contrate pugnant: Omnino enim poterit animadverti me nihil de te esse dicturum, quod non eodem modo possem dicere, si essem ejusdem tecum religionis.

Hic autem primò agam de virtutibus, quæ Theologiæ Professorem & Ecclesiæ Pastorem commendare mihi videntur, deinde facta tua breviter recensebo, ac denique de meritis inquiram. Certum est basim & fundamentum omnium virtutum esse Charitatem, illamque in iis potissimum requiri, qui publice delecti sunt ad alios erudiendos & ad virtutem incitandos: Nostri quid hac de re scribat Apostolus I. Cor. 13. *Si linguis hominum loquar & Angelorum, Charitatem autem non habuero, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & noverim mysteria omnia, & omnem scientiam: & si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Ex quibus patet omne aliud

aliud Dei donum, quod in aliquo homine esse potest, nisi cum charitate sit conjunctum, nihili plane esse faciendum. Signa autem, ex quibus Charitas agnosci potest, ibidem ab Apostolo sic recensentur. *Charitas patiens est, benigna est: Charitas non emulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit que sua sūt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autē veritati.* Unde sequitur, illos, qui sunt irā impatientes, maligni, invidiosi, turbulenti, tumidi, arrogantes, litigiosi, truculēti, maledici, conviciatores, & mēdaces, nullo modo habere Charitatem. Cum autem hæc Charitas, hoc est, sancta amicitia, qua Deum prosequimur, & Dei causa etiam omnes homines, quatenus scimus ipsos à Deo amari, magnam habet affinitatem cum honesta illa humana amicitia, quæ inter viros familiaritate conjunctos esse solet, optime, ni fallor, utriusque officia simul expendemus. Una est tantum summa regula, ut nunquam male, sed quantum in nobis est, bene amicis nostris faciamus: Et quia nihil melius est, quam vitiis carere, ideo nemo unquam alteri majus beneficium præstat, quam cum ipsum ab aliquo vitio modis appositis revocare conatur. Sed addo, modis appositis: nam si quis intempestive alium objurget, si levem ob culpam nimis severe, si aliis præsentibus cum non est opus, si falsa crimina illi affingat, & ita non tam emendationem, quam ignominiam ejus & gloriam suam, quærere videatur, odiosus erit & importunus. Sed fere semper licet privatim, nemine conscio, modeste amicum suum admonere; Atque si hoc non sufficiat, & culpa sit gravis, licet etiam instare & objurgare; ac deinde curare idem fieri ab aliis ejus amicis, uno, duobus, omnibus. Quæ omnia si non profint, ejusque peccatum sit tale, ut eum amicitia viri honesti reddat indignum, possumus quidem nos ab ejus familiaritate subducere, ac non amplius ipsum inter amicos numerare: Sed sane quamdiu amamus, non debemus unquam ipsum publicè coram omnibus etiam extraneis & ignotis reprehendere, neque enim hoc pacto bonum ejus procuraremus, sed potius malum, nempe infamiam. Hocque non solum de vitiis occultis est intelligendum, sed etiam de publicis: qui enim publice peccant,

solent in peccatis suis gloriari, nec curant quod sciatur se talia committere, sed dolent quod propterea vituperentur. Notandumque est, metum infamiae quam maxime homines à vitiis retrahere, non autem ipsam infamiam, quæ postquam alicui illata est, non amplius ab eo timetur: Et idcirco qui privatas amicorum objurgationes non audiunt, non etiam publicis reprehensionibus emendantur, sed contra potius ex iis sumunt occasionem & libertatem in peccatis suis perseverandi, ut frequens experientia ostendit. Atque hæc leges humanæ amicitiae planè conveniunt cum legibus Charitatis, quas ipse Christus Math. 18. sic docet: *Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit eos, dic Ecclesia: si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Ubi notandum est, non agi de quibuslibet proximi peccatis, sed tantum de injuriis nobis ab ipso illatis: non enim tantum habetur *si peccaverit frater tuus*; sed additum est *in te*. Cumque habeamus plus juris ad aliquem reprehendendum, cum nos ipsos affecit injuria, quam cum videmus duntaxat illum aliud mali fecisse, non dubium est, quin hic contineantur extrema omnia remedia, quibus uti licet ad proximum suum, cum peccatum aliquod magni momenti commisit, reprehendendum. Nec alio nomine omnia proximi peccata huc revocantur, quam quia supponitur esse tantus Zelus in viris piis ut non minus ægrè ferant, quod quis peccet in Deum, vel, quia Deo ab hominibus noceri non potest, quod ille qui peccat, & quem amant ut proximum, sibi ipsi noceat peccando, quam si illis injuriam inferret. Si quis itaque in te peccaverit qui sit Christianus, atque ideo quem per charitatem diligere tenearis, primò quidem illum privatim monere debes; Atque si non emendetur, debes secunda vice ipsum monere coram uno vel duobus ejus amicis, eosque ad hoc potissimum deligere quos plurimum autoritatis apud ipsum habituros esse confidis: Ac rursus si non emendetur, dic ecclesie. hoc est, conqueraris de ipso apud consilium illorum omnium,

mnum, qui eum etiam in Christo diligunt, adeo ut, juxta ordinem quem audio à vestris observari, possitis hic per Ecclesiam intelligere Synedrium vel Synodum. Sed diligenter hic notandum per hoc verbum *dic ecclesie*, nullo modo intelligi publicam reprehensionem coram omnibus etiam extraneis, qualis fieri posset per theses Theologicas aut conciones. Primo quia directe repugnat charitati, & habet rationem pœnæ, qua non procuratur bonum ejus qui sic arguitur, sed ei malum infertur. Neque enim, ut jam dictum est, si quis peccatum emendare noluerit postquam vulgatum est inter ejus amicos, magis postea illud emendabit propterea quod aliis etiam innotescet, ac contra potius amisso metu istius pudoris audacior fiet ad peccandum. Secundo quia sequuntur hæc verba: Si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus. hoc est, desinas eum numerare inter illos, cum quibus peculiarem amicitiam propter communionem fidei contraxisti, & pluris non facias quam extraneum & ignotum, non autem jubet ut idcirco eum persequaris ut inimicum; neque enim olim Christi discipuli ethnicos & publicanos odio habebant, sed tantummodo non amabant ut fratres. Atque hæc quidem leges amicitiae generaliter omnibus mandatæ sunt, sed præ cæteris tamen ad ipsas Theologi, Concionatores, & ecclesiarum Pastores obligantur. Nam cum nihil in humanâ societate sit amicitia præstantius, & præcipuus ejus fructus in eo consistat, quod ab amicis errorum nostrorum admoneri, & à vitiis revocari possimus; Cumque omnes sibi privatim comparare non possint amicos satis fidos & satis prudentes, ut iis in hunc finem uti possint, viri præ cæteris pietate, prudentia, & charitate christiana insignes, tanquam communes omnium hominum amici, libenter ab iis, qui eos ut tales agnoscunt, audiuntur; & illi qui vitam in theologicis studiis impendunt, atque in Concionatores, Ecclesiarumque Pastores delecti sunt, tales esse vulgo putantur. Atque omnino cum sunt tales, summoperè à cæteris hominibus honorari debent & diligi: Sed si quem videamus, nunquam nos privatim ullius peccati admonentem, omnes captare occasiones publice apud alios nos culpandi, præcipue cum

putat nos nunquam id rescituros; & sæpe vel ea peccata, quibus nunquam obnoxii fuimus, nobis tribuere; vel facta quædam nostra, sed quæ nec à nobis, nec ab aliis mala creduntur, tanquam magna crimina condemnare, quamvis nulla unquam à nobis vel minima injuriâ fuerit affectus; eodemque etiam modo se gerere erga alios plures, clare agnoscemus illum charitate omni atque humanitate esse destitutum, & amicitia indignum. Quæ vereor ne frustra videar hic scripsisse, jam enim supra satis vidimus, te leges charitatis ut musteas contemnere: forsan quia non cupis blandus videri, sed reprehensoris acerbitate, ac legislatoris imperio magis delectaris. Ideoque nonnulla etiam de istis hic subjungam. Et primo quidem quantum ad reprehensiones, quæ fiunt absque ullo jure condemnandi, & vocantur propriè accusationes, certum est illas in omni republica bene institutâ permitti, modo sint veræ, ac etiam aliquando imperari, ut in crimine majestatis. Et omnino illi, qui alios vituperantes nihil falsi de ipsis dicunt, legibus non condemnantur, habetur enim expresse lib. 18 Dig. de injur. & fam. lib. *eum qui nocentem infamarit, non esse bonum æquum ob eam rem condemnari: peccata enim nocentium nota esse & oportere & expedire.* Sed nihilominus variæ sunt causæ, ob quas certæ accusationes aliis minus honestæ ac justæ sunt: Nam sane humiliores reos & ad pœnitentiam paratos nemo unquam honestè accusat, nisi sit Prætor, vel aliquam aliam ob causam ad id cogatur: quia pugnat cum charitate, qua nos omnes mutuo prosequi debemus, ut eum, qui supplex est, & veniam petit, puniri cupiamus. Sed si quis arrogans & obstinatus ea committat ex quibus pax & concordia Reipublicæ turbari possit, quique privatim ab amicis ac etiam à Magistratibus monitus peccata sua nolit emendare nec agnoscere; qui sit tam vehementis in aliis impugnandis, tam audax in calumniandis, tam pertinax in persequendis, ut vix ulli a se resistere; qui denique tot habeat effugia, tot astutias ad vitia dissimulanda, tantamq; impudèntiam ad ea perneganda, ut quamvis facile possint intelligi ab iis qui causam examinant, non tamen ita facile quilibet possit ea omnibus demonstrare: certum est illum, qui

potest

potest atque audet, quique non est in ullo publico munere constitutus, rectè facere si talem reum accuset, ac etiam non posse honeste non accusare si fuerit ab ipso laceffitus & atrocibus calumniis læsus, ne vel pusillanimis esse, vel ea quæ pertinent ad publicam utilitatem & propriam existimationem negligere videatur. Excepti autem illos qui muneribus publicis funguntur, non quod nulli ex ipsis possint alios accusare, aliqui enim ex officio ad id coguntur, sed quia illis, quorum officium nihil tale exigit, minus honestum est quam privatis. Cavere enim debent, ne cum iudices esse non possunt, videantur auctoritate sui muneris abuti velle ad alicujus innocentiam opprimendam. Quippe privati periculo suo accusant, & nisi omnia, quæ dixerint sint vera, vel saltè nisi justas causas habuerint ea putandi esse vera ut calumniatores puniuntur: sed in auctoritate constituti sæpe impuni nocent. Ac certè ex illis omnibus qui publicum aliquod munus sustinent nullis est magis indecorum alios accusare, quam Concionatoribus, Professoribus theologiæ, atque ecclesiarum Pastoribus: Cum enim ratione muneris sui pro viris supra ceteros piis, doctis & charitatis zelo ardentibus habeantur, magno præjudicio gravant causam quam impugnant, & si velint mali esse, multas habent occasiones ad impunè calumniandum. Sed quamvis forte nonnunquam illis concederetur ut alios accusarent, injuriasque sibi factas ulciscerentur, & privata odia exercerent: Nunquam tamen profectò concionibus aut thesibus publicis ad hoc honestè uti possunt.

Nam, quantum ad conciones, nemo dubitat quin sint institutæ ad docendam veritatem circa ea quæ spectant ad religionem, & simul ad homines à peccatis dehortandos & ad virtutem impellendos, non autem ad ullos ignominia afficiendos, nec ad exempla malignitatis exhibenda, nec ad ullam jus in singulares homines usurpandum. Et quando aliquis in sacrâ concione factum particulare vel Magistratus vel privati alicujus reprehendit, majori eum afficit ignominia, quam si idem factum ex alio loco, quamvis coram iisdem auditoribus, ei exprobraret: Cum enim publicè delectus sit, ad veritatem ex illo loco

dicendam; privato suo testimonio publicam auctoritatem ad-
jungit, sicque dignitate sui muneris abutitur ad proximum in-
famandum. Deinde quia omnia personarum publica repre-
hensio quantumvis vera & justa, limites tamen charitatis ex-
cedit, atque ad proximi odium invitat; ideo est pessimi exempli
in concione. Denique quoniam pretextu vitiorum arguen-
dorum facile potest quis in hoc crimen impune incurrere, quod
etiam personas reprehendat, eas quidem non nominando sed
talibus notis designando, ut quamvis ab auditoribus certo co-
gnoscantur, ipse tamen possit simulare se de illis non cogitasse:
Idcirco illi qui revera pii sunt, nullamque ista via illegitimam
auctoritatem supra Magistratus & alios quoscunque usurpare
conantur, diligentissime cavere solent, ne idem unquam de se
dici possit quod tu de te ipso jactas pag. 331. quod nempe Me-
thodo tibi usitata facta particularia in concionibus tuis haud in-
frequentem ita depingas, ut, quamvis nullos nomines, meræ ta-
men historiae esse videantur.

Quantum ad theses, si verum & ordinarium earum usum
spectemus, non multum habent auctoritatis, supponuntur enim
ut plurimum à discipulis factæ, atque nihil aliud debent con-
tinere quam assertiones, quas earum auctor in paucarum ho-
rarum disputatione defendendas suscipit, sive eas putet esse
veras, sive non putet: Nam circa res ad fidem non pertinentes,
nec ad ullius detrimentum spectantes, etiam ea, quæ putat falsa,
potest in iis sine mendacio affirmare, cum nempe ingenii exer-
cendi causa vult ipsa contra omnes objectiones, quæ intra breve
tempus disputationis fient, defendere. Potest etiam interdum
nomen alicujus auctoris à quo dissentit exprimere, si forte hoc
ad rem facere videatur: ut si quis proponat tales theses. *Sanguis
in venis non circulatur, contra Hervæum. Dantur forma substan-
tiales, contra Regium.* aut similes, tunc enim censetur illos à qui-
bus dissentit honoris causa nominare. nullusq; amator veritatis
ægre unquam fert suas opiniones impugnari. Sed valde caven-
dum est, ne quis in thesibus ita nominetur aut designetur, ut id
in ejus vituperium factum fuisse credi possit, tunc enim trans-
irent in naturam libelli famosi, cujus dedecus in Academiam, in
qua

quæ essent editæ, resiliat: Quamvis enim ab uno fiant, coram omnibus ventilantur, & ideo, nisi prohibeantur, existimantur permitti: Nec ullibi minus tempestivè possunt exempla maledicentiæ exhiberi, quam in Academiis aut scholis, ubi non minus virtus quam scientia est docenda. Sed sane si nunquam sit maledicendum in ordinariis illis thesibus, quæ tantum ad horariæ disputationis usum parantur, multo minus id fieri debet in reverendis istis libellis, quos sub thesium nomine vulgare soles, eorum enim te authorem profiteris, & in iis determinationes five decreta vestræ facultatis Theologiæ vis contineri: Quippe doces nos pag. 343. *Professores nostræ facultatis esse in doctrina, studiis, professione* ἰσοδύτους, & *responsiones ac theses singulorum haberi tanquam omnium.*

Denique ut melius intelligatur, quam parum conveniat in Thesibus istis aut Concionibus loco vitiorum personas ipsas reprehendere, notandum est jus charitatis, quo solo utuntur viri pii ad alios homines reprehendendos, vel etiam jus magisterii, quo forsân uti potes ut Pædagogus in adolescentes tuæ curæ privatim commissos, non autem profecto in magistratum, plurimum differre à jure dominii, sive à jure civili, quo utitur magistratus ad nocentes puniendos: Eorumque præcipuam differentiam in eo consistere, quod jus civile respiciat bonum commune multorum hominum simul junctorum, jura autem magisterii & charitatis ad singulos seorsim spectatos referantur: Vnde fit, ut liceat quidem Magistratui privatis quibusdam nocere, ac etiam interdum ipsam vitam iis adimere, ut communi aliorum utilitati prospiciat; Sed non ita unquam licet pædagogo plures discipulos habenti vel minimum quid mali uni ex ipsis inferre, ut aliis quantumvis magnam utilitatem procuret: singulos enim seorsim ab eorum parentibus accepit, ut iis beneficeret, non autem ut ulla ratione noceret. Atque hîc omnino valet regula quæ docet, non esse facienda mala ut eveniant bona: Et multo magis adhuc valere debet apud eos qui solo utuntur jure Charitatis, repugnat enim ut ille qui alium lædit possit in eo censei ejus amicus. Non opinor existimas tibi licere aliquem interficere aut vulnerare, quantumvis magnum peccatum

tum commiserit; nec etiam pecunias diviti quantumvis iis male utenti eripere, ut easdes pauperibus, aut in alios usus quantumvis pios convertas; Sed sane non video cur magis liceat proximi tui existimationem, quam multi fortunis omnibus ac vita ipsa chariorem habent, quantumvis iusta reprehensione, in concionibus aut decisionibus theologicis minuire, sic enim illum afficeret damno vel pœna non aliter quam si pecunias aut vitam eriperes. Hic autem loquor de *proximo tuo*, nam forte in alios jure belli vis istud tibi licere: scio te esse valde pugnacem, atque omnes à quibus vel minimum in religione dissentis inter hostes numerare, qua in re quam pie te geras non dicam, satis enim intelligetur ex charitate qua uteris erga ipsos fratres. Loquor etiam de concionibus & decisionibus theologicis duntaxat, quoniam ibi agendo ex publica autoritate maledictis tuis plus nocet: neque affirmo te nunquam alibi posse inimicos publicè accusare, sive apud judicem, sive etiam apud populum; etsi profectò minus honeste id potes quam privatus, atque hæc licentia publice alios accusandi excedit leges charitatis, & non instituta est ad bonum eorum qui accusantur, sed reliquorum qui metu similis accusationis à vitiis magis abhorrent: ut jam dictum est. Atqui audi B. Iacobum cap. 4. dicentem: *Qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem suum, detrahit legi, & judicat legem.* Concessum enim tibi est, imo tanquam concionatori mandatum ut vitia reprehendas, & homines ab iis revocare coneris: sed hoc longe aliud est vitia reprehendere, quæ jam ab omnibus sine controversia pro vitiis habentur, quod unum tibi mandatum est; & aliud judicare hunc vel illum hominem istis vitiis esse obnoxium, vel etiam determinare hoc vel illud, quod ab aliis pro vitio non habetur, vitium esse. Quod profectò si facis *detrahis legi, & judicas legem*, hoc est plus arrogas judicio tuo quam legi: Ad determinandum enim quid sit juris habetis, opinor, Synodos vestras, in quibus ex communi omnium sententia judicatur; & ad facta hominum punienda habentur Magistratus: Mihi que non facile persuadeo symmystas tuos æquo animo esse laturos, quod

quod tu solus ex propriâ authoritate de quæstionibus nondum apud vos determinatis ita decernas, ut quamvis alii theologi ac etiam integra synedria à te dissentiant, pluris tamen fieri velis tuum unicum decretum quam aliorum omnium opiniones: nisi forsan te in caput ecclesiæ suæ constituent, quod non ausim dissuadere, ne vel illis sim suspectus, vel male merear de nostris. Sed sane si etiam Magistratus paterentur te de particularibus hominum factis in concionibus aut thesibus judicare, atque ita in omnium hominum famam liberè grassari, admodum mirarer. Novi quidem prætextum quo uti possis ad fingendum id tibi licere, nempe quemadmodum olim Prophetæ Reges ipsos liberrime objurgabant; ita etiam tu, pietissimus scilicet eorum imitator, tanto ardes zelo, ut ferre non possis quidquam committi, non dicam quod Deo displiceat, sed quod tibi videatur, vel tantum quod fingere possis tibi videri Deo displicere, quin illud severissime reprehendas, & quia non habes rationem personarum, æquè libenter in Optimates & Magistratus, atque in vulgares homines inveharis. Sed, Domine Voeti, velim ut advertas, jus illud summum, quod olim quidam Prophetæ in ipsos Reges exercuerunt, non illis concessum fuisse nisi quatenus modo extraordinario & supernaturali à Deo impellebantur, ejusque voluntati obsequentes non poterant errare: quapropter etiam illis non credebatur nisi quia magnis & indubitatis miraculis fidem dictis suis faciebant. Atque ut intelligas eorum jus tam immensum fuisse, ut non facile tibi ullam simile concedi possit, vide quo pacto Deus illud describat Ier. 1. *Ecce, inquit, constitui te hodie super gentes & super regna, ut evellas, & destruas, disperdas, & dissipes, & edifices, & plantes.* Ille autem, qui sic constituebatur super gentes & super regna, erat vir solus, nullos secum habens consiliarios visibiles, cum quibus de iis, quæ agenda erant, deliberaret, nullamque etiam habens potestatem civilem: & idcirco non fuisset rationi consentaneum Reges & populos se ultro illi subicere, nisi evidentibus miraculis ostendisset se à Deo regum domino revera missum esse. Tu quidem extraordinarios istos prophetas optime in eo imitaris, quod

aliorum hominum consilia non cures : & , tanquam si cum Deo loqui soleres , ex proprio pectore decreta tua depromas : Sed miracula tibi hætenus defuerunt , & didici ex tuis scriptis nullos his sæculis juxta vestram religionem agnosci in ecclesia tales prophetas , qui scilicet edant miracula , & quibus in omnibus sit credendum. Atque idcirco non opus erit , ut examinationem , quid nostris aliisve , qui à vobis hac in parte dissentiunt , possit concedi. Satis est quod intelligatur , te nec esse aberrandi periculo immunem , nec ullum privilegium habere supra ceteros omnes religionis vestræ Ministros : Hinc enim sequitur , si tibi liceat Magistratum facta coram populo ex propria tua autoritate reprehendere , idem etiam omnibus aliis licere ; ac cum errare possitis , & sint quot homines tot sententiæ , nullum alium inde fructum expectandum esse quam confusionem. Quæ mala in Republica tam potenti , tam multis membris constante , ac cujus salus omnis à concordia dependet , quam diligentissime præcavenda esse nullus ignorat. Sed ne interim Charitatis obliviscamur , quemadmodum solemus amicis condonare , quidquid in nos peccent , quamdiu judicamus eos revera nobis esse amicos , contra autem in illos magis irasci quos agnoscimus amicitiam simulare , ut nos lædant , quam in apertè nocentes : Ita si quando Theologus verè pius , & quem constet nullo alio duci affectu quam Charitatis , limites officii sui excedat , facile poterit excusari ; sed si quis vultu ac verbis simulans pietatem , factis ipsis nihil aliud quam malignitatem & dominandi lubidinem ostendat , omnino est coercendus.

Nunc autem si examinemus factum tuum contra Sylvam-ducis , facillè quo zelo ferveas intelligemus : nam primò considerando rationes , quæ te movere potuerunt , ut illam urbem in Thesibus publicis nominares , ac simul ea , quæ ab ejus Magistratu , atque Optimatibus facta erant , condemnares , ipsosque Optimates variis convitiis afficeres , nullam omnino possumus invenire quæ redoleat Charitatem ; Nec ullam ipse excogitare potuisti , nullam enim in toto tuo libro habes , nisi quod dicas pag. 4. te super facto Sylvæducensi consultum fuisse à nescio quo

quo illius urbis Ministro, & operæ quasi parcentem, cum ederes Theses de idololatria indirecta, casum illum iis inseruisse, tanquam si minus operæ esset aliquid thesibus inserere ac typis mandare, quam illud idem privatis literis ad amicum scribere, quod nemo non agnosceret falsum esse, præsertim ex iis qui sciunt nihil poni in thesibus de quo respondens doceri non debeat; hocque etiam non nihil laboris exigere. Sed quamvis operæ hoc pacto revera pepercisses, non ideo plus haberes charitatis. Nec sanè quæsisisti emendationem, ullamve aliam utilitatem eorum quos arguebas, apparet enim ex libri tui pag. 339 & 341, te non sperasse theses illas ad ipsos unquam perventuras; Nec etiam discipulorum tuorum ulliusve alterius bonum spectare potuisti Sylvamducis nominando, & auctores facti quod reprehendebas designando: nam contra minus alios à tali facto poteras revocare, dando illis exempla virorum illustrium, & famæ optimæ, qui jam illud ausi erant, & quos nemo non libenter imitetur; quam si rem à te reprehensam circumstantiis omnibus ita exuisses, ut nemo potuisset suspicari te ad illos respexisse. Cum itaque nec ad eorum quos arguebas, nec ad aliorum ullam utilitatem spectare potuerit tua illa personarum designatio, quid superest nisi ut manifestè cognoscatur te maledicere voluisse? Deinde si ulterius inquiramus quænam istius maledicentiæ tuæ fuerit causa, non facile alia poterit inveniri, quam quod libenter ejusmodi occasiones captes ad injustam dominationem in omnes homines usurpandam, & stabiliendam: Neque enim privatas ullas inimicitias cum iis de quibus male loquutus es habebas, quoniam ut sæpe affirmas tibi antea erant ignoti: sed cum sperares theses tuas vel nunquam ad eorum manus esse perventuras, vel saltem ipsos tanti eas non esse facturos ut publico responso dignarentur, non parum tibi autoritatis conciliare posse putasti ex eo quod studiosi vestri Academici, alique omnes ad quos facti tui fama perveniret, videntes te ausum fuisse tales viros, & urbem tam celebrem condemnare, ob rem ad bonum reipublicæ ab iis factam, & ab aliis theologis approbatam, teque id impune tulisse, revererentur potentiam tuam

& non auderent quicquam neque privatim neque publice suscipere, nisi prius à te esset approbatum, ne in maledicentiæ tuæ importunitatem incurrerent. Qua via quicumque est impudens, malignus, loquax, & plebi gratiosus facillè ad magnam dominationem potest pervenire, quando ejus artes à nemine deteguntur. Sed satis incommode tibi accidit, quod Maresius publico scripto innocentiam suorum, ac tuæ reprehensionis iniquitatem ostenderit; Ac deinde etiam quod Magistratus Sylvæducis, aliique variis literis efficere conati sint, ut ab ulteriori scriptura abstineres, & proximæ Synodi iudicium expectares, cui se illi quos argueras subicere velle profitebantur: Ita enim fieri non potuit quin vel apertè pietatis & charitatis larvam exueres, justissimæ illorum petitioni non obsequendo; vel de summa dominationis spe magna ex parte excideres, si te à Synodis in ordinem redigi patereris. Quorum utrum malueris editione libri de Confraternitate Mariana ostendis: In eò enim nullis rationum momentis, & nullo honesto prætextu, sed sola contumaciâ, & maledicendi audaciâ de victoriâ certas. Atque omne istius libri artificium in hoc uno consistit, quod tam longum illum feceris, tamque tædiosum, ut nullius hominis patientia durare possit ad integrum perlegendum, & tam frequenter in eò Maresium cum illis quos defendit accuses, objurges, condemnes, ut ii qui tantùm hinc inde paginas ejus aliquas inspiciant; videntes te ubique in ipsis triumphare, tanquam si justitiâ tuâ causæ atque crimina adversariorum certissimis argumentis demonstrasses, putent tua illa argumenta in aliis paginis, quas non legerunt, explicari. Materiam autem ad constandum crassum volumen inveniisti, colligendo multas inanes narrationes quibus Sodaliates B. Virginis odiosas reddere conaris; & librum Maresii frustillatim conscissum, & discerptum, in locos communes digerendo; & varias quæstiones proponendo, quæ sane charitatem non olent, *Charitas enim non cogitat malum*, illæ verò nihil aliud ostendunt, quam te sæpissime malum cogitasse, ubi nullum fuit. Narras etiam in isto volumine quo pacto adversarii tui

modis

modis omnibus à scribendo te revocare conati sint, & quo pacto nihilominus in scriptione perrexeris, ut inde credatur eos causæ suæ diffidere, tuam autem tibi esse indubitatum. Quæ præjudicia satis facile illos qui causam accurate non examinabunt in errorem inducent; Ac quantum ad alios, quos forte nullos vel non nisi paucissimos fore sperasti, eos nempe qui & librum Maresii cum tuo conferent, & utriusque rationes expendent, solo metu videris retinere voluisse, ne, quæ de te verissima esse percipient aliis ausint palam facere, Non enim illos latere potest nullam solidam rationem à te afferri ad factum Optimatum Sylvæducentium improbandum; nullamque ad tuum defendendum, nisi quod incredibili cum audacia neges te illa scripsisse, quæ distinctè in thesibus tuis leguntur. Unde perspicue cognoscent, Maresium, & Optimates Sylvæducentes, causæ suæ nullo modo diffisos fuisse; neque te ullam spem habuisse tuæ rectè defendendæ; Ac proinde illos ideo tantum scriptiorem tuam impedire voluisse, quod paci Ecclesiæ vestræ, atque honori tuo consulere: te autem è contra rixas & turbas quæsivisse ut illos infamates, & quam maxime contumax, implacabilis, terribilis appareres, ne quis in posterum tibi ausit repugnare. Nam certe cum factum Optimatum Sylvæducentium, ad ipsorum urbis securitatem, & salutem Reip. susceptum condemnare non timueris, nemo credet se tam sanctè vivere, vel tantæ esse authoritatis, ut à reprehensione tua sit tutus; Cumque Maresio tam iratus sis, & illum tam acerbe persequaris, ob id unum quod suos modestissime defenderit, te interim quantum potuit excusando, ac etiam laudibus, quarum indignissimus eras, extollendo, non sperandum est, ullam viam posse inveniri ad te tam blande admonendum ut non maxime irriteris; Cumque tam audacter in libro tuo mentiaris, tam sæpe in eo provoces ad inspectionem tuarum thesium ex qua mendacium tuum fit manifestum, & tam aperte leges charitatis ut musteas contemnas, non est quod quisquam speret, evidentia, & certitudine rationum suarum, tibi silentium imponere; Denique cum appareas tam atrox in minimis injuriis ulciscendis,

dis, tamque implacabilis, & tam pervicax, ut neque magistratum neque conventuum ecclesiasticorum autoritate vel admonitionibus vel precibus flecti possis aut coerceri, nemo non merito importunitatem tuam averfabitur; & occursum tuum tanquam feræ alicujus indomitæ refugiet. Quibus artibus si possis hac vice famam tuam conservare, ac efficere, ut ii qui veritatem tuæ causæ percipient, non ausint eam aliis exponere, vel saltem ut fides iis à reliquis non habeatur, fateor te fore summè potentem. Sed paucas hic addam rationes ob quas id fieri vix posse mihi videtur, ac simul merita tua describam.

Quamdiu convicia tua in solos religionis vestræ adversarios effudisti, facile apud illos, qui partibus tuis favebant, & scripta tua non examinabant, aliquam pietatis & doctrinæ famam habere potuisti: Quod enim multos libros scriberes, doctrinæ; quod autem asperis & maledicis verbis sæpe in iis uteris, merito adversariorum, & ferventi pietatis tuæ zelo tribuebant, sed interim à te dissentientes indignabantur, magisque irritabantur, & libri tui nullius planè usus erant, nisi ad efficiendum ut qui eos perlegebant (quos fateor, fuisse admodum paucos) videntes in ipsis loco rationum convicia tantum contineri, & ita causam vestram malè à te defendi, pejorem de illa conciperent opinionem: adeo ut ad ipsius religionis vestræ honorem & promotionem sit perutile quod artes tuæ detegantur, ac vereor ne nostri hac occasione me prævaricationis accusent. Cum deinde notatum est te non tam in vulgata & omnibus cognita peccata invehi solere, quam nova quædam investigare, quæ tam minuta sunt, ut ab aliis pro peccatis non habeantur, & non tam ad plebejos homines quam ad potentiores spectant, atque illa tanquam summa scelera describere, ut præ cæteris sanctus videaris, tunc multi existimant in te optime quadrare verba Christi Matth. 7. *Nolite judicare, ut non judicemini. in quo enim judicio judicaveritis, judicabimini: & in quâ mensurâ mensi fueritis, remetietur vobis. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui: & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine ejiciam festucam de oculo tuo: & ecce*

trabs est in oculo tuo? Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere festucam, de oculo fratris tui. Cum etiam postea cognitum est quo pacto Regium impugnaris, & censuram tuam theologicam absque ullo rationis pretextu ad quæstiones purè philosophicas extendere volueris, de malignitate tua dubitari non potuit. Cumque nunc tandem eo usque deveneris, ut urbis celeberrimæ Magistratum & Optimates in Academicis thesibus condemnaris, ob rem ab aliis theologis & ipso etiam eorum Synedrio approbatam; ut eorum Pastorem, qui tibi modestissime ac verissime pro ipsis respondit, tanquam mendacem & calumniatorem prolixo libro traducas; ut leges Charitatis musteas voces; ut dicas nihil tibi negotii esse cum Synodis; ut ea quæ in thesibus aperte scripsisti, postea in alio libro impudenter neges à te scripta esse; utque nulla ratione potueris impediri à tam maligno & maledico libro evulgando: dubitare non debes quin Domini tui clare agnoscant audaciam istam tuam necessario esse coërcendam: Nihil enim magis aperte ad civilem discordiam tendere potest quam si quis unius urbis autoritate munitus factum alterius urbis, & quidem non qualecumque, sed ad bonum reipublicæ susceptum, publico scripto condemnet, ac non tam rationibus reprehendat, quam conviciis insequatur. *Ægrè* forsan fers hæc à me scribi, sed quid facerem, agitur hic de communi harum regionum, quas ego non minus quàm tu à multis annis inhabito, salute ac pace. Neque hic ullo modo quæstio est de rei quam reprehendisti æquitate: Non opus est expectare ullam synodum quæ determinet an liceat vestris societatem aliquam cum Romano-Catholicis inire, quæ à B. Virgine denominetur, & in qua nihil fiat à religione vestra alienum (qua in re puto magnam inventum iri difficultatem) Sed quæritur hic tantum an liceat unius urbis theologo ex propria autoritate aliam urbem condemnare, ac quantum in se est infamare; atque an putandum sit ejus dominos, pro ea qua pollent æquitate ac prudentia, in illum non esse animadversuros. Præsertim cum jam experti sint te esse tam pervicacem, ut nisi maturè coërceris facilè ad intolerandam audaciam sis perven-

perventurus; & nihil aliud possit expectari, si tibi hac vice par-
 catur, quam quod forte in posterum, non melior factus sed cau-
 tior, abstinebis quidem ab urbibus nominandis, sed interim
Methodo tibi, ut *jaetas, usitata*, facta eorum quos voles infamare
 sic describes, ut facile ad ipsos referri possint, & ita non mi-
 nus quidem nocebis, sed forte minor erit occasio te punien-
 di. Non exponam hic alias rationes ob quas tibi à superioribus
 tuis tam politicis quam etiam ecclesiasticis condonari non pos-
 se existimo, ne forte videar te monendo tacite illos ea quæ me-
 lius me scire possunt, ac procul dubio etiam sciunt, docere vel-
 le. Sed unum adhuc est quod plebis causâ omittendum esse
 non puto. Nempe hoc semper in vestra religione observari
 audiui, si quis Concionator in turpi aliquo peccato deprehen-
 datur, exempli causâ si adulterium vel furtum vel homi-
 cidium commiserit, ut munere suo privetur: nec immerito,
 quamvis enim si qui non bene agunt possint alios bene mo-
 nere, nunquam tamen tanta fides illorum dictis habetur,
 quam si probi & inculpati esse putarentur: Sed sanè nul-
 lum peccatum Concionatori turpius est, nullum meliori jure
 impedit ne verbis ejus credatur, nullumque idcirco eum mu-
 nere suo reddit magis indignum, quam si sæpissime atque aper-
 tissime mentiatur, maledicat, calumnietur. Alia enim peccata
 extra concionem fiunt, & ob humanam fragilitatem ex-
 culantur: Quin etiam ex charitate credere debemus, illos
 qui ea commiserunt, voluntatem in iis perseverandi deponere,
 antequam incipiant concionari; ac proinde non minus esse au-
 diendos quam si antea fuissent inculpati: Nullumque omnino
 periculum est, ne quis homicidii, vel adulterii, vel furti exem-
 pla edat in concione, quin è contra si quis ira percitus homi-
 nem occidit, vel alio animi motu impulsus alia peccata
 commisit, sæpe ipsum postea eorum sic poenitet, ut aptius &
 efficacius alios possit ab iis revocare, quam qui nunquam in
 ipsa inciderunt. Sed mentiendi, maledicendi, calumniandi
 licentia nullibi facilius exerceri potest, quam in concione,
 ac nullibi magis est culpanda: Conciones enim institutæ sunt
 ad docendam veritatem, populus illam ex isto loco expe-
 ctat,

Stat, ideoque nullum in concionatore majus vitium est, quam quod sit mendax; Cumque etiam conciones institutæ sint ad exempla pietatis & charitatis christianæ exhibenda: cum ex variis mendaciorum generibus nulla magis turpia sint, nec à charitate magis aliena, quam quæ in proximi detrimentum tendunt, & maledicta, & calumniæ appellantur, nulla etiam sunt in concionatore magis culpanda. Quod autem in talibus mendaciis, non semel, sed sæpius in tuo libroprehendaris, jam satis supra fuit ostensum; Nec opus est ut mihi homines credant, nihil asserui quod ex tuis scriptis publice editis non sit manifestum; Vel certe si qui nec scripta tua velint evolvere, nec æquum putent mihi affirmanti credere potius quam tibi pastori suo strenuè idem perneganti, non possunt tamen te excusare nisi Maresium symmytam tuum condemnent: Negari enim non potest, quin illum sæpe in libro tuo mendacii & calumniæ accuses, qua in re si verum dicis, ille ergo indignus est qui concionetur; sed si falsum, certe in hoc ipso, quod eum calumniæ accuses, tu ipse calumniaris. Et quia nulla de illo suspicio esse potest, nullam puto excusationem tibi superesse.

*De Prefatione libri Ultrajecti editi de Philosophia Cartesiana
& ejusdem tertiæ sectione.*

P A R S O C T A V A.

Nondum librum de Confraternitate Mariana totum legeram, cum alius de Philosophia Cartesiana prodiit in lucem; & quamvis multi, à quibus jam visus est, eum judicent omni responso esse indignum, quia tamen cœpi respondere, atque tam atrox in eo calumnia continetur, ut ipsam silentio prætermittere non debeam, breviter ejus examen hic absolvam.

In primo folio habetur hic titulus. *Admiranda Methodus novæ Philosophiæ Renati Des Cartes. Ultrajecti ex officina Ioannis van VVaesberge. anno 1643.* Ubi, quia nullus, præter me, au-